

Skötselplan för gårdstomten

inom kulturresevatet

Komministerbostället Råshult

Råshult Södregård 2:1,

Stenbrohult socken,

Älmhults kommun.

Innehåll

Inledning	sidan 3
Övergripande mål	sidan 3
Skiss över Råshult Södregård 2:1 år 2002	sidan 4
Skiss över hur området kommer att gestalta sig	sidan 5
Byggnaderna	sidan 6
Gårdsplanen och trädgården	sidan 9
Monumentet och omgivande område	sidan 11
Brukningsområdet	sidan 13

Bilagor

Beskrivning av byggnader och områden
Åtgärdsförslag över jordkällare och brygghus
Arbetsbeskrivningar: Bräddtak – Faltak
Målning
Restaurering av ytterdörrar, portar och luckor
lagning av murverk
Spåntak
Fönster
Torvtak
Träkonstruktioner

Inledning

Denna skötselplan utgör ett komplement till skötselplanen 1995-05-31 och Åtgärdsplanen år 2001-2006 över Råshult Södregård, Stenbrohults socken, Älmhults kn.

Här anges vilka (mätbara och långsiktiga) mål som skall uppnås. Kvalitetsmålen anger vad bevarande arbetet ytterst skall leda till medan skötselmålen visar hur och på vilka sätt kvalitetsmålet skall nås.

Till rapporten fogas en bilaga med beskrivning och historik över de byggnader och områden som ingår i skötselplanen.

Övergripande mål

(Ur skötselplanen för kyrkoreservatet Råshult –Djäknabygd, daterad 1995-05-31)

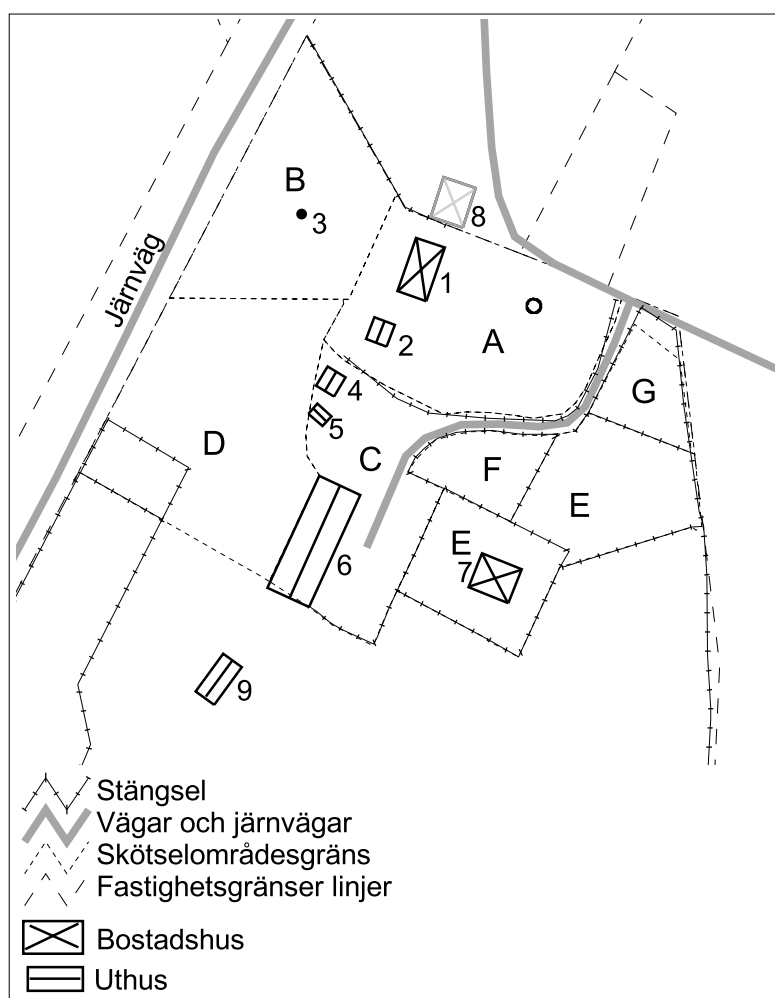
"Denna skötselplan syftar till att i den takt som de biologiska skeendena tillåter återskapa karaktären av ett hemman från tidigt 1700-tal så långt det är möjligt såväl vad det gäller de rumsliga aspekterna som det kulturhistoriska innehållet och att långsiktigt hävda och bruka Råshultsområdet enligt de principer som rådde före den agrara revolutionen. Området skall kunna tjäna som en levande historiebok även under restaureringstiden."

En hög historisk ambitionsnivå är väsentlig gällande såväl ursprunglighet som utförande av alla detaljer i området i sin helhet. Det gäller såväl teknik som material liksom utförandet av byggnader, skyltar, parkbänkar, informationsmaterial etc. Det är också viktigt att minimera "moderna" tillägg i form av t.ex. luftburna el- och teleledningar, asfaltsbeläggning, flaggstänger etc inom museiområdet. Inga bullrande redskap bör användas när besökare är på plats.

Hela området skall ha en enhetlig karaktär. Information, skyltning, skötsel skall samordnas, t ex genom en samordningsgrupp där representanter för Stiftelsen Linnés Råshult, arrendatorerna och Länsstyrelsen ingår.

Ambitionen är att besökaren skall mötas av en så trovärdig bild som möjligt av Råshult Södregård som det såg ut före laga skiftet (laga skiftet genomfördes 1841-42).

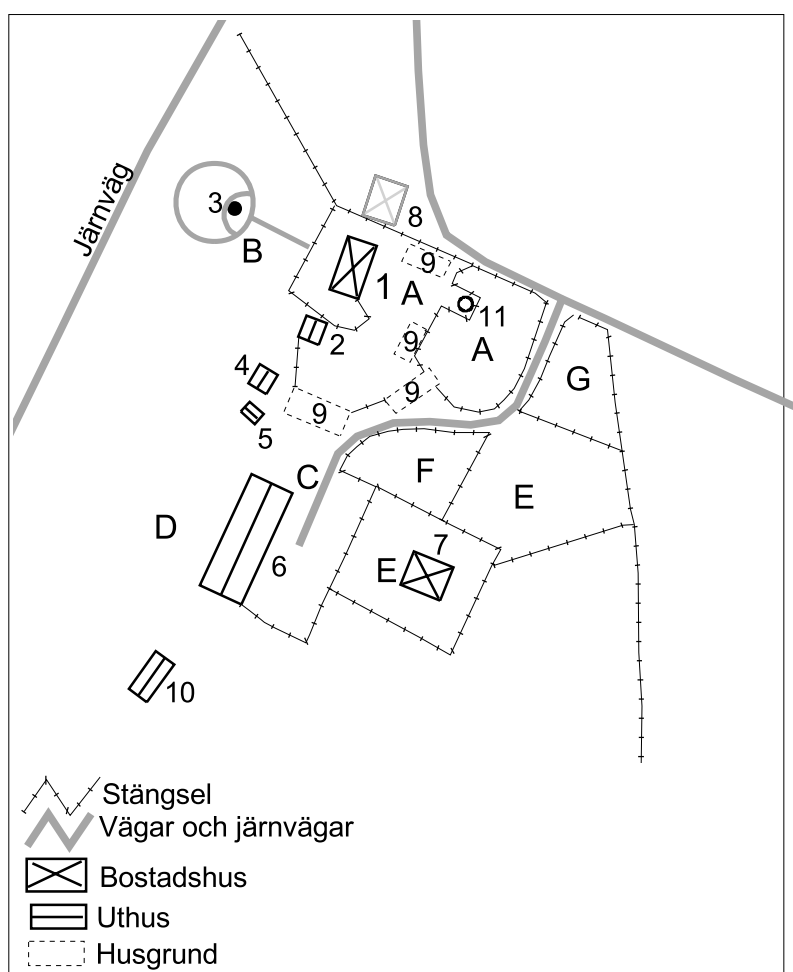
Råshult har under åren förändrats och utvecklats. Vissa spår går inte att radera och några skall vara kvar av andra skäl. Exempel på detta är de olika monument och minnesmärken som finns över Linné och hans födelseplats. Råshult har under lång tid haft rollen som Linnéminne och så skall det fortsätta att vara.

Figur 1. Råshults Södregård 2:1, Stenbrohults s:n, Älmhults k:n år 2002 och de områden som beskrivs i skötselplan för gårdstomten.

1. Mangårdsbyggnad ("Linnéstugan")
2. Sädsmagasin
3. Linnémonument
4. Brygghus
5. Jordkällare
6. Ladugård
7. Arrendebostad
8. Hembygdsmuseum (utanför kulturresevatet)
9. Linbasta

- A. Gårdsplanen och trädgården
- B. Monumentet och omgivande område
- C. brukningsområdet
- D. Brukningsområde II
- E. Privat område
- F. Kålgården
- G. Trädgården

Figur 2. Skiss över hur Råshults Södregård 2:1, Stenbrohults s:n, Älmhults k:n år 2002 och de områden som beskrivs i skötselplan för gårdstomten kommer att gestalta sig.

1. Mangårdsbyggnad ("Linnéstugan")
2. Sädsmagasinet
3. Linnémonumentet
4. Brygghus
5. Jordkällare
6. Ladugård
7. Arrendebostad
8. Hembygdsmuseum (utanför kulturresevatet)
9. Husgrunder från hus som kan komma att rekonstrueras
10. Linbasta

- A. Gårdsplanen och trädgården
- B. Monumentet och omgivande område
- C. Brukningsområde
- D. Brukningsområde II
- E. Privat område
- F. Kålgården
- G. Trädgården

Byggnadsminnes- området och byggnaderna

År 2002 utgörs bebyggelsen av Södregårdens mangårdsbyggnad och sädesmagasinet. De ingår i det området som är byggnadsminne (1, 2, 4, 5, 6, 7 och 9, se karta s. 4 och 5). I övrigt finns det linbasta, jordkällare, f.d. brygghus, ladugård, arrendatorsbostad samt en ängslada.

Kunskapsläge 2002

I bilagor beskrivs byggnaderna och dess och historia. För ladugård och arrendatorsbostaden saknas dokumentation, uppmättningsritningar och åtgärdsförslag.

Kvalitetsmål

Byggnaderna och miljön skall visa besökaren hur Råshults komministergård var uppbyggd och fungerade före laga skiftet (genomfördes 1841-42).

Skötsel mål

En arkeologisk utredning skall göras över de lämningar som finns efter byggnader som tidigare stått på tomten. En eventuell rekonstruktion av byggnader skall bygga på en utredning av de fakta man får fram vid denna utredning samt forskning över material som rör Råshult Södregård 2:1. Fram till rekonstruktionen märks byggnadernas grunder ut så att besökaren kan få en uppfattning om hur gårdsmiljön har sett ut.

De byggnader som finns utsatta på laga skifteskartan¹ samt är beskrivna i syneprotokollen² från tiden kan rekonstrueras exteriört.

Interiört kan byggnaderna inrymma andra funktioner som är viktiga för områdets åskådliggörande och skötsel. Det är dock viktigt att man har en hög antikvarisk ambitionsnivå gällande såväl ursprunglighet som utförande. Såväl exteriört som interiört undviks moderna material som gipsskivor, tryckimpregnerat virke etc. Exteriört skall

¹ Laga Skifteskarta från 1842.

² Syneprotokoll från 1751, 1807, 1824, 1836, 1837 och 1843.

man använda tekniker och material som var vanliga i området under tiden för de ursprungliga byggnadernas uppförande.

Mangårdsbyggnadens ("Linnéstugans") fasad brädfodras och målas med röd slamfärg. Arbetet utförs på ett lokalhistoriskt och för sent 1700-tal/tidigt 1800-tal riktigt sätt. Med det menas att man utför arbetet med de tekniker och material som var vanliga i området under denna tid. För att genomföra detta krävs att man först utreder vilken typ av brädfodring som var vanlig på en prästgård från denna tid i detta område.

Byggnaden bör brädfodras både av underhållsskäl och historiska skäl. Underhållsskålet är att en timmerstomme i södra Sverige inte mår bra av att stå bar utan med tiden kommer att få rötskador³. Det historiska skålet är att vi inte känner till några belegg för att byggnaden skulle ha saknat panel. I det syneprotokollet från 1807 där byggnaden nämns första gången beskrivs den som brädfodrad och rödfärgad. Byggnaden kan ha brädfodrats redan från början eller möjligen stått "bar" under en kortare tid (byggnaden uppfördes någon gång mellan 1751 –1781⁴).

En utredning över hur fönster och dörrar på mangårdsbyggnaden såg ut under tiden före laga skiftet 1842 görs för att på sikt kunna återskapa en lokalhistoriskt och tidstypiskt korrekt fasad.

Mangårdsbyggnaden ("Linnéstugan") inreds på ett tidstypiskt sätt. Besökaren skall få en upplevelse av hur man levde under tiden före laga skiftet 1842. Även här är det viktigt att man inreder med möbler, husgeråd e.t.c. från den tiden eller med kopior som är utförda på ett för tiden hantverksmässigt riktigt sätt.

Brygghuset (Bykehus) renoveras enligt åtgärdsförslaget daterat november 1996, se bilaga. Skulle det visa sig vid den arkeologiska undersökning att byggnadens grund utgör en del en äldre grund kan man eventuellt riva brygghuset för att kunna rekonstruera den äldre byggnaden.

Sädesmagasinet restaurerades år 2000. Fönsterbågarna bör målas med en vit kulör istället för den gula som inte har funnits på byggnaden tidigare.

Jordkällaren renoveras enligt åtgärdsförslaget daterat november 1996, se bilaga.

Linbastans takstol justeras.

Även ladugård och arrendatorsbostaden ingår i kulturresevatet och eventuella renoveringar skall även där utföras på ett antikvariskt riktigt sätt så långt som det är möjligt. Vissa förändringar får accepteras eftersom byggnaderna används som djurstall och bostad.

³ Muntligt samtal med Peter Sjömar som berättade att ytveden i timret i södra Sverige så småningom angrips av trämask. Ytveden blir uppluckrad och suger åt sig fukt som leder till rötskador.

⁴ Emil Lindell, "Råshult Södregård" artikel ur Svenska Linnésällskapets årsskrift 1922.

Information

Byggnaderna och miljön förtydligas genom informationsfolder eller skyltning. Eventuell skylt skall utformas på ett sätt som inte stör miljön och skall helst placeras utanför men i anslutning kulturresevatets gräns och ingång.

Gårdsplanen och trädgården

Området (A) begränsas av monumentområdet i väster och vägar i öster och norr.

Kunskapsläge 2002

En plan över hur området, med avseende på hur trädgård, markytor, planteringar, hägnadssträckningar e.t.c., skall bearbetas och planeras skall tas fram. med hjälp av det källmaterial som finns i form av kartor från olika tidsperioder och utifrån den arkeologiska utredning som görs över området. En hög kulturhistorisk ambitionsnivå skall prägla utförande, material, växtsorter e.t.c.

Se även bilaga med beskrivning och historik över området.

Kvalitetsmål

Gårdsplanen och trädgården rekonstrueras så att den så långt som är möjligt efterliknar den som fanns före laga skiftet⁵.

Den östra delen skall hägnas in och anläggas som trädgård.

Delen som är närmast byggnaderna skall fungera som gårdsplan.

Området skall hägnas så att brunnen blir kvar på gårdsplanen som ligger närmast byggnaderna.

Hägnaderna i form av trögärdesgårdar placeras i de historiska sträckningar som finns dokumenterade enligt laga skifteskartan. Trögärdesgårdarna skall vara uppförda i enlighet med den lokala traditionen i södra Kronobergs län, d.v.s. en kortgärdesgård, bunden med vidjor, och med stödstackar på varje störrpar. Den stenmur som finns längs en del av områdets norra sträckning behålls.

Skötsel mål

I trädgården planteras fruktträd, bärbuskar och andra växter av de sorter som vi genom källforskning kan få fram växte på platsen.

De träd som växer i husgrunderna och i hägnadsgränser tas bort.

Ett tidstypiskt (av lokal typ) brunnskar byggs upp (1700-1800-talets början).

⁵ Laga Skifteskartan från 1842.

Beslut om bildande av kulturreseptatet komministerbostället Råshult

Gräset i trädgården slås med skärande redskap en gång per vecka. Arbetet utförs vid tidpunkter när inte besökare störs.

På gårdsplanen kan smådjur finnas liksom bikupor av äldre modell⁶ etc.

Bänkar och andra trädgårdsmöbler skall vara utformade som trädgårdsmöbler från 1700/1800-talets början.

Information

Skyltar (informationsskyltar, små skyltar med växtnamn etc), bänkar etc skall vara utförda på ett hantverksmässigt sätt med naturliga material. Inga "moderna" material används.

⁶ På två av de teckningar/avbildningar av A.C. Wetterling över Råshult syns två bikupor som står framför drängstugan som låg längs med gränsen i norr mot Norregården.

Monumentet och omgivande område

Monumentområdet (3, B) ligger väster om Södregårdens mangårdsbyggnad och omfattar ett parkområde med två monument, en obelisk samt en minnestavla.

Kunskapsläge 2002

Se bilaga med beskrivning och historik över området.

Kvalitetsmål

Monumentet, minnesstenen visar hur olika minnesmärken anlagts under 200 år för att hedra Carl von Linné och hans födelseplats.

Den lövträdslund som fanns när monumentområdet anlades återskapas. Vi tolkar den beskrivning av området som gjordes av C. A. M. Lindman 1920 som en ängsmark med ganska mycket unga träd. Kvalitetsmålet är uppnått när området sköts som slätteräng och bland annat ek, bok, ask, lönn, måbär, olvon e.t.c. växer på platsen (se beskrivning av monumentområdet). Gran skall dock inte tillåtas.

De grusgångar som fanns återskapas. De förtydligar och binder samman monumenten med byggnaderna och järnvägen.

Området hävdas som ängsmark utanför grusgångarna.

Skötsel mål

Området hålls i ett inbjudande och välskött skick.

Grusgångarna skall krattas inför varje helg.

Pinnar, kvistar och gamla löv räfsas bort från slätterängen under mars – april varje år. Slätterängen slås med skärande redskap, tidigast i mitten av juli och därefter ytterligare 2 gånger under växtperioden.

Träd och buskskiktet hålls lågt närmast monumentet och på områdets östra sida/närmast Södregårdens mangårdsbyggnad (Linnéstugan) och tillåts vara högre närmare områdesgränserna i norr och i söder.

Information

Området förtydligas genom folder eller skyltning med information om de olika minnesmärken som rests över Linné och hans födelsehem.

Beslut om bildande av kulturresevatet komministerbostället Råshult

Eventuell skylt skall utformas på ett sätt som inte stör utan smälter in i miljön.

Brukningssområdet

Området är beläget kring ladugården.

Kunskapsläge 2002

Området (C, D) användes fram till laga skiftet 1841-42 som åker. Ladugården uppfördes 1877 på en terrasskant av en av åkrarna. På östra sidan om ladugården finns spåren av en vandring.

Kvalitetsmål

Området öster om ladugården "ladugårdsbacken" fungerar som arbetsplats för arrendatorerna men skall även fungera som publik del - gångstråk mellan inägorna och gårdens byggnader.

Området väster om ladugården är utformat för modern djurhållning med gödselplatta, urinbrunn etc. Anordningarna skall vara godkända för de djur som används inom museijordbruket.

Skötsel mål

Området öster om ladugården hålls som regel fritt från moderna maskiner, material och från upplag (ex. traktorer och presenningar). Undantag får ske när man under en kortare tid arbetar med något, ex.v. hugger ved, byggnadsarbeten.

En byggnad för förvaring av redskap, material e.t.c. behövs. Den uppförs eventuellt på en plats i området eller på rimligt och praktiskt avstånd utanför reservatsområdet. I första hand bör den placeras utanför reservatsområdet. Om detta inte är möjligt måste den placeras på en sådan plats och ha ett sådant utförande så att den inte stör kulturmiljön. Val av plats för placering skall ske i samråd med länsstyrelsen, markägare och arrendator.